

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет журналістики, реклами та видавничої справи

Кафедра періодичної преси та медіаредагування

**ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ ФАХ: ЖАНРОЛОГІЯ
ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНІ ЖАНРИ**

Методичні вказівки

та завдання для самостійної роботи здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 061 «Журналістика»

Одеса
Видавець С. Л. Назарчук
2025

УДК 070:82-4-92](072)

Ж92

Укладач:

Мусій В. Б., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри періодичної преси та медіаредагування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Іванова Олена Андріївна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, декан факультету журналістики, реклами та видавничої справи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Пехник Алевтіна Валентинівна, кандидат політичних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри журналістики, реклами та медіакомунікацій факультету журналістики, реклами та видавничої справи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Рекомендовано до друку

*вченою радою факультету журналістики, реклами та видавничої справи
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.*

Протокол № 3 від 27 листопада 2025 року.

Журналістський фах: жанрологія. Художньо-публіцистичні
Ж92 жанри : метод. вказівки та завдання для самост. роботи здобувачів першого (бакалавр.) рівня спец. 061 «Журналістика / уклад. В. Б. Мусій. Одеса : Видавець С. Л. Назарчук, 2025. 26 с.

Мета видання – ознайомлення слухачів з ключовими положеннями такої дисципліни як «Журналістський фах: жанрологія. Художньо-публіцистичні жанри», допомога в засвоєнні лекційного матеріалу, підготовці до практичних занять та виконанні самостійної роботи з кожної з тем курсу. Пропонуються визначення найважливіших теоретичних понять, якими слухач має вміти оперувати після засвоєння матеріалу кожної теми навчальної дисципліни, завдання для роботи в аудиторії та для самостійної роботи.

Цільова аудиторія – здобувачі першого (бакалавр) рівня вищої освіти спеціальності 061 «Журналістика».

УДК 070:82-4-92](072)

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2025

© Мусій В. Б., укладання, 2025

З М І С Т

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ ОКРЕМИХ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ....	8
ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	14
ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ СТУПЕНЯ ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ДИСЦИПЛІНИ.....	20
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	23
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	24

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни – сформувати у здобувачів цілісне уявлення про публіцистику як важливу складову сучасної медіакомунікації, її роль у суспільстві та вплив на громадську думку; надати глибокі знання про теорію, історію розвитку та сучасні тенденції публіцистичних жанрів, їх класифікацію, особливості та взаємодію; розвинути практичні навички створення якісних, змістовних та стилістично виразних публіцистичних текстів різних видів з урахуванням специфіки різних медіа платформ; сприяти формуванню професійних компетентностей журналіста-публіциста, зокрема вміння аналізувати інформацію, критично мислити, аргументовано висловлювати власну позицію, дотримуватися етичних норм та стандартів професії; забезпечити розуміння еволюції жанрів під впливом технологій та змін у медіаспоживанні.

Завдання –

- детально вивчити класифікацію публіцистичних жанрів, їх характерні ознаки, структуру, стилістичні особливості та функціональне призначення;
- опанувати особливості таких жанрів, як стаття (аналітична, проблемна, полемічна), есе, нарис (портретний, проблемний, подорожній), фейлетон, памфлет, рецензія, огляд, коментар, блог-пост тощо, з урахуванням специфіки їхнього використання в різних типах ЗМІ;
- навчити аналізувати публіцистичні тексти з точки зору їх жанрової приналежності, змісту, форми, стилю, аргументації та впливу на аудиторію;
- розвинути практичні навички створення якісних публіцистичних текстів різних жанрів, з дотриманням жанрових вимог, логіки викладу, точності формулювань та стилістичної виразності;
- ознайомити з особливостями функціонування публіцистичних жанрів у сучасних умовах медіаконвергенції, зокрема в інтернет-середовищі та соціальних мережах;
- сформувати розуміння етичних норм та професійних стандартів журналіста-публіциста, зокрема принципів об'єктивності, достовірності, відповідальності та поваги до аудиторії;
- розвивати критичне мислення та вміння аналізувати інформацію з різних джерел, розрізняти факти від інтерпретацій та пропаганди;
- навчити використовувати сучасні цифрові інструменти та технології для збору, обробки та поширення інформації в публіцистичному форматі.

Дисципліна викладається у IV семестрі. Навчальним планом та Робочою програмою дисципліни передбачено 12 лекційних годин, 24 години практичних занять, а також 54 години відведено на самостійну роботу студентів. Усього – 90 годин, що складає 3 кредити. Контрольний захід – іспит.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальне поняття про місце публіцистичної групи жанрів серед жанрів журналістики, параметри, за якими ці жанри виокремлюються від інформаційних та Аналітичних. Сутність і специфіка жанрів документальної групи: а) фокус – зовнішній світ (нарис, біографія); б) фокус – суб’єктивне, авторське сприйняття, розуміння (автобіографія, сповідь, мемуари, есе).

Тема 2. Публіцистика як напрям журналістської творчості, загальна характеристика. Особливості підходу журналіста до явищ життя в публіцистичних жанрах. Сутність публіцистичного твору, у якому поряд зі змістом, особливу естетичну роль відіграє форма, що, у свою чергу, передбачає підвищені вимоги до мови, художньої образності, емоційної насиченості публіцистичного тексту. Естетична природа і публіцистично-праксіологічна мета. Ознаки публіцистичного тексту: популярність, чіткий виклад, орієнтація на швидке сприймання повідомлень, на стислість і зрозумілість інформації, використання суспільно-політичної лексики. Типовість емоційно забарвлених слів, риторичних запитань і закликів, повторів, фразеологічних одиниць, що зумовлюють вплив на аудиторію. Логічність, образність, емоційність, доступність мови публіцистичного тексту, пристрасність тону публіцистичного тексту.

Тема 3. Художньо-публіцистичні жанри. Загальне поняття про художньо-публіцистичні жанри, їхню типологію.

Тема 4. Есе як невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми; (за Адорно) – провідна форма сучасного філософського мислення, художній жанр, що відображає момент зародження думки, яка поки не розвинулася в логічне завершене ціле. Ознаки есе: *інтелектуалізм та концептуалізм*: логічність викладу, що наближає його певною мірою до наукової літератури, дбайливе ставлення до художньої форми, вираження нового, суб’єктивного судження про щось (на першому плані – суб’єктивність особистості автора); образність, афористичність, використання свіжих метафор, нових поетичних образів; свідома настанова на розмовну інтонацію і лексику; розмаїте тематичне спрямування. Види есеїв: 1) *формальний* (має розширений обсяг, серйозну мету, логічну організацію структури, поважність, чітко організовану експозицію особистих думок та ставлення до специфічних або не персональних тем) – *неформальний* (єдиний суто літературний різновид, відмінними рисами якого є високий ступень особистісного, де думка автора про предмет обговорення важливіша за сам предмет); 2) *особистісний, описовий, інформативний, критичний, порівняльний, літературний*. Структура есею: висхідний параграф, який знайомить читача з темою; вступний, який проголошує його ключеву тезу; перехідний; основний (найбільший за обсягом і найнасиченіший, оскільки шляхом логічної системи аргументів пояснює авторську позицію); заключний – із функцією узагальнення. Історія жанру: античні декламації Лукіана, М.Монтень і його «Essai» (Досліди»). Відомі есеїсти: Р.Роллан, Б.Шоу, Г.іТ.Манні, Ж-П.Сартр, А.Моруа, В.Винниченко, У.Самчук, Ю.Шерех. Сучасна українська есеїстика: Т.Прохасько, М.Рябчук, Т.Лютій, А.Любка, В.Махно та інші.

Тема 5. Фейлетон як твір, у якому поєднуються ознаки публіцистики (фактографічність, злободенність, функція впливу, що передбачає активний діалог із читачем) і художньої літератури (естетична функція, умовність, прагнення до узагальнення й типізації явищ і характерів, образність, наявність підтексту або алегорії, широке використання засобів художньої виразності, авторська оцінка того, що зображується); завжди міститься комічна складова (відсутність збігу між формою – яким сприймаємо, яким намагається здаватися – та змістом – реальними здібностями, намірами), прояви сатири (зображення явища з точки зору його невідповідності нормі), гумору, іронії, сарказму, гротеску, комічний контраст; який вирізняється вільною структурою (тема часто розвивається за асоціативним принципом). «Поліфонізм» фейлетону (оповідь про подію поєднується з авторською. публіцистичністю, яка нерідко переростає у відкритку бесіду з

читачем) і високий ступінь інтертекстуальності (передусім історичної та літературної). Характерна ознака фейлетону, яка пов'язана з його апеляцією до фактів і документів, а також його нагальним суспільно-політичним змістом. Важливість для поетики фейлетону наявності вигадки, образності, засобів художньої виразності та комічної складової. Фактори, якими обумовлено виокремлення внутрішньожанрових типів фейлетону: публіцистичний компонент, співвідношення з художньою літературою, роль комічної доміанти. Внутрішньожанрові різновиди фейлетону: сатиричний і гумористичний; публіцистичний і художній, соціально-політичний, побутовий та літературний. Історія фейлетону як жанру, починаючи з 1800 років, коли термін позначав рубрику газети з оголошеннями, інформацією про театральний репертуар, дрібниці неополітичного характеру. Типи фейлетону: документальний, проблемний, сатиро-гумористичний.

Тема 6. Памфлет, художньо-публіцистичний твір, що в гостросатиричній формі викриває злочинні явища суспільного життя. Етимологія поняття «памфлет». Памфлет і фейлетон: якщо фейлетон висміює негативне явище, то памфлет – героя, якого автор представляє носієм небезпечного суспільного зла; якщо фейлетон звертає увагу на «незначний» бік дійсності, памфлет – на вузлові проблеми; памфлет також відрізняється від фейлетона більшою ідеологічною різкістю. Памфлет і публіцистична стаття. Основа памфлету: об'єкти величезної ваги (соціально-політичний устрій, морально-етичні підвалини, окремі державні або політичні діячі тощо), які часто немає потреби переводити в соціальний аспект: вони і без того з ним пов'язані. Памфлети Еразма Роттердамського («Похвальне слово глупоті»), Д.Дефо («Чистокровний англієць»), Д.Дідро («Жак-фаталіст»), В.Гюго («Наполеон Малий»), І.Франка («Воскресіння чи погребіння»), Я.Галана.

Тема 7. Нарис як малий художньо-публіцистичний жанр, у якому автор зображує дійсні події та факти. Демонстрація й пояснювання особливо важливих або нових, раніше невідомих явищ. Чітка підкресленість головної думки, ідеї, тенденції, соціальної проблеми в нарисі. Оголеність думки як естетичний закон нарису. Нарис-портрет. Об'єкт літературного портрету – одна або декілька зустрічей з героєм, які дають можливість показати цілісність, складність і багатогранність його особистості; портретна схожість як специфічна риса жанру. Нарис-подорож. Жанровий синкретизм: поєднання не поєданого - серцевих «почуттів» мандрівника, його філософських роздумів поряд з описами трактирних ліжка та обідів. Риси нарису-подорожі: наявність подорожуючого героя, вибудовування опозиції «своє – чуже», відсутність суворих літературних умовностей та жанрових канонів; структуроутворююча роль автора -мандрівника, учасника подій, спостерігача, носія певного світогляду; поєднання підкресленої документальності (достовірності) подій та суб'єктивності авторського підходу, відвертого вимислу, публіцистичність, синтетичність, наявність індивідуального стилю. «Маршрут», «дорога» як тематичний та структурний стрижень подорожі. Подорож як цілеспрямований рух до одного-єдиного кінцевого пункту - істини. «Подорож як пригода», основна ціль якої – «гострота відчуттів».

Тема 8. Пародія як сатиричне зображення чужої мови: літературного твору іншого автора, політичного виступу, наукового чи філософського твору, коли зберігається зовнішня подібність певному твору, але його зміст перекручується, а головні ознаки представлено в абсурдному вигляді.

Тема 9. Сатиричний коментар як малий жанр художньо-публіцистичної групи. Сатиричний коментар (настанова на використання художніх засобів – іронії, гіперболізації – у сатиричному коментарі з метою викриття нелогічності, абсурдності явища, про яке йдеться) і аналітичний коментар (мета – ознайомлення реципієнта з важливими подіями за конкретний проміжок часу; наявність зіставлень явищ з метою виявити їхню сутність і значимість і роз'яснити цю сутність читачеві).

Тема 10. Огляд. Провідне місце огляду серед художньо-публіцистичних жанрів. Поєднання репортажного, дослідницького та письменницького факторів в огляді. Огляд як

жанр, в якому не просто повідомляються факти й висновки, а й дається художнє узагальнення й осмислення реальності, що не виключає використання метафори й інших художніх прийомів.

МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ ОКРЕМИХ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

Наведені теоретичні положення скеровані на поглиблення знань здобувачів з ключових тем курсу, ними також можуть скористатися здобувачі, які не змогли бути присутніми на відповідній лекції та намагаються отримати необхідну інформацію. Матеріали призначено для підготовки здобувачів до практичних занять та виконання завдань самостійної роботи.

Сутність понять «публіцистика» та «публіцистичність»

Обидва поняття походять від лат. *publicus* – «суспільний», «народний».

Публіцистичність – ознака вербального твору (наукового, літературного, філософського) яка полягає в суспільній важливості, актуальності тематики та проблематики цього твору. Публіцистичність може бути присутньою і в наукових, і в літературних творах, і в філософських. Ознаки публіцистичності:

- оперативне інформування перетворюється у новини чи репортаж;
- вираження і формування громадської думки;
- тлумачення подій
- фактичність
- практична цілеспрямованість

Публіцистика – це власне медіатексти (журналістські твори).

Предметом публіцистики є думки, оцінки, переживання автора чи героїв його твору щодо конкретних фактів, певні концептуальні ідеї, пов'язані з цими фактами.

Ознаки публіцистичного тексту: домінування риторичної форми викладу над наративною, суб'єктивність, спираючись на аргументи, взяті з живого, невігаданого життя, системи доказів, які служать емоційним підґрунтям для ствердження позитивних чи викриття негативних, тіньових сторін дійсності. За словами О.В. Александрова, «публіцистичний твір подвійний за своєю природою: він є формою існування громадської думки як серцевини масової, буденної свідомості (онтологічний аспект) та, одночасно, формою масової САМОсвідомості, масової рефлексії (гносеологічний аспект)¹. Гносеологічна природа публіцистичного твору, зауважував дослідник, при цьому вторинна. Лише буття громадської думки, саме її існування у формі публіцистичного твору сприяє виникненню акту рефлексії, змінює масову свідомість.

¹ Александров О. Тези до теорії публіцистики. *Діалог: Медіа-студії: Зб.наук.праць*. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2007. Вип.6. С.285.

Родовими ознаками художньо-публіцистичних жанрів вважаються такі:

- Домінування суб'єктивних міркувань, авторської думки над власне викладенням факту, доповнення документальних елементів твору художніми;
- Образність, символічність мови твору;
- Актуальність такого твору обумовлюється насамперед емоційною потребою аудиторії в таких міркуваннях, ідеях.

Система публіцистичних жанрів

Будь-який процес продукування тексту починається з вибору жанру, а потім, у відповідності до обраного жанру, відбувається відбір об'єктів зображення, засобів композиційної побудови, хронотопу, стилістичних та риторичних стратегій тощо. Тому жанр можна розглядати як глобальну текстову стратегію, яка керує процесом текстотворення.

Жанр – відносно стійкий історично сформований тип журналістського твору зі спільними формальними, структурними та змістовими властивостями, що зумовлені конкретною комунікативною ситуацією, соціокомунікативними функціями цього твору, способами відображення в ньому реальності й характером ставлення до неї автора².

Система публіцистичних жанрів – структурована, історично обумовлена сукупність усіх жанрів публіцистичних творів. Кожен з них має свою структуру, зміст, але всі твори цієї груп мають загальні (типові) особливості, засоби вираження авторської суб'єктивності, впливу на читача, способи відтворення реальності, співвідношення фактуальності та умовності.

Нарис як жанр публіцистики

Предметом нарису є зовнішній світ. Це може бути достовірний факт (наприклад, нарис-подорож, у якому надано опис факту перебування автора в новій для нього і його читача частині світу) або чиясь біографія (портретний нарис), або порушення якоїсь суспільно значимої проблеми сучасного політичного, культурного, ідейного стану людства або окремої групи людей (проблемний нарис). Але цей жанр обов'язково має ґрунтуватися на фактах, бути позбавленим елементів припущень, авторської суб'єктивності, вигадки. Безумовно, крім документального складника, нарис вбирає в себе художнє (створення образів – реальності, людини), використання художніх засобів виразності для акцентування

² Дрешпак В.М. Жанрологія журналістських творів. Дніпро: УМСФ, 2021. С.12.

власної думки. Образно-аналітичне пізнання дійсності в нарисі це єдиний процес. Ця межа між власне художніми жанрами епосу та нарисом, як документальним жанром є дуже тонкою. 1) в нарисі уявлення про реальність створюється за допомогою образного узагальнення фактів і спостережень, а цей прийом властивий художній літературі; 2) оцінка міститься в авторському коментарі, як і в публіцистиці. Як і в публіцистичних творах, в нарисі наявні документалізм, проблемність. Факт в нарисі є вихідним матеріалом для подальшого дослідження та узагальнення.

В сучасній науці існує кілька визначень нарису як жанру. Наведемо одне з них.

«Нарис, - пише ще один дослідник публіцистичних жанрів, О.Глушко, - це оповідний художньо-публіцистичний твір, автор якого досліджує суспільно-важливі факти, події, явища, актуальні проблеми життя, а також характери і поведінку конкретних людей, зіткнення протилежних поглядів, прагнень, інтересів, інші життєві колізії, використовуючи для реалізації творчого задуму як інструментарій журналіста-аналітика, так і багатство мовностилістичних, образних засобів, здатних якнайефективніше впливати на розум і почуття людей»³.

Структура нарису може бути такою:

Лід (короткий) – теза, якою починається тема – *портал*, опис типової сцени для пояснення теми та короткого огляду деталей – *основна частина*, яка зазвичай складається з двох сюжетних ліній (лінія предметного рівня / лінія прикладів) На предметній лінії пояснюються тема, підґрунтя, наслідки. Приклади слугують ілюстрацією, підтвердженням - *завершення* (сцена або цитата, які безпосередньо пов'язані зі вступом, але вже грають роль відповіді на поставлене питання, висновку.

Есе (есей) як художньо-публіцистичний жанр

Есе – жанр критики, публіцистики, прозаїчний етюд, у якому наведено загальні думки та відчуття автора про будь-які явище, предмет, людину, подію. За своїм об'ємом та змістом есе знаходиться на межі, з одного боку, з науковою статтею та літературним нарисом, а, з іншого – з філософським трактатом. Це, як правило, невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки автора та його враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми. Але при цьому слід враховувати, що есе містить у собі вираження особистісного, нового, неповторного – суто авторського погляду або переживання. З одного боку, есе межує з науковою літературою і тому йому властива логічність викладу, а, з іншого, з

³ Глушко О. Художня публіцистика: європейські традиції і сучасність. Київ: Арістей, 2010. С.70.

художньою літературою, звідси – образність, вагомість використання художніх засобів для посилення виразності.

Акцент в есе завжди припадає на авторське «я». У зв'язку з цим можна навести ще низку жанрів, з якими межує цей жанр. Автобіографія, щоденник, сповідь також, як і есе, орієнтовані на авторське саморозкриття. Автобіографія розкриває «я» в аспекті минулого. Щоденник – у процесі його становлення, в сучасності. Сповідь – у напрямку майбутнього. Елементи всіх трьох жанрів можуть бути наявними і в есе, але своєрідність його полягає в тому, що «я» тут постає не як суцільна, безперервна цілком конкретизована в оповіді тема, а як обриви в оповіді: «я» настільки відрізняється від самого себе, що взагалі може виступати як «не я», як «будь хто на світі».

За своєю структурою есе поділяється на такі частини:

- Вихідний абзац, який знайомить читача з темою
- Вступний абзац, який проголошує його ключову тезу;
- Перехідний абзац;
- Основна частина (найбільша за обсягом, найнасиченіша, оскільки саме тут шляхом логічної системи аргументів пояснюється авторська думка)
- Заключний (його функція – узагальнення).

Основна думка есею може бути виражена в будь-якій частині тексту, але традиційно вона відкриває вступну частину.

Завдання: прочитайте текст лекції Тараса Прохаська «Есей: спроба реконструкції»

(<https://share.google/Bt4IeiSVbXjK1yTF1>) та проаналізуйте його, спираючись на такий

план:

1. Як Тарас Прохасько ставиться до теорії есе як жанру? Як, на вашу думку, чому?
2. На яку специфічну рису есеїстики звертає увагу Тарас Прохасько одразу, з самого початку своєї лекції?
3. У чому Тарас Прохасько бачить сенс есеїстики?
4. Прокоментуйте таку тезу Тараса Прохаська: «...есеїстика – це спосіб знаходження зв'язку між двома (трьома, чотирма) речами.
5. У зв'язку з чим Тарас Прохасько застосовує до есеїста «теорію свідка»?
6. На що, за словами Тараса Прохаська, спирається есеїст під час створення тексту?
7. Що є, на думку Тараса Прохаська, важливим у творчості есеїста, а що може бути й зайвим (його спогади про сірники та етюди).

8. Якого читача есеїв Тарас Прохасько вважає «найневдячнішим» і чому? На якому протиставленні (опозиції, антитезі) будується в такому разі його уявлення про есеїстку?
9. У чому полягає різниця між есе та іншими вербальними текстами (літературою)?
10. Прочитайте уважно абзац, який починається з «З власного досвіду хочу сказати дві речі...». Як на вашу думку, чи є різниця між есеєм та нарисом (якщо спиратися на розуміння есе Тарасом Прохаськом)?
11. Тарас Прохасько протиставляє (розрізняє) есе та дописи у соцмережах, тому ж самому фейсбуці («Есеїстика vs дописи в соцмережах...» - пише він) «vs» - від лат versus, «проти» - позначка наявності альтернативи (наприклад: «ШІ vs людська свідомість», «творчість vs плагіат»). У чому полягає, на його думку, різниця?
12. У чому, на його думку, полягає головна проблема сучасного читача?

Сатиричні жанри художньої публіцистики

Для цієї групи жанрів показовим є те, що про факти (люди, події, стан справ тощо) в них повідомляється з точки зору їхньої невідповідності авторському уявленню про норму. При цьому твори сатиричної групи публіцистичних жанрів не обов'язково викликають сміх: якщо є комічне (коли форма – уявлення, намагання здаватися не співпадає з дійсністю – справжній характер) твір буде викликати сміх, якщо комічного нема, сміху також не буде. Те, що щось не відповідає своєму призначенню тому, що у ньому порушено норму, може й не бути смішним. До групи сатиричних публіцистичних жанрів належать: фейлетон, памфлет, пародія.

Фейлетон - це художньо-публіцистичний жанр, у якому комічне підґрунтя якихось негативних явищ або ситуацій розкривається шляхом інверсійної, асоціативної розробки теми, з використанням засобів алегоричності, інакомовлення⁴. Фейлетон як складний художньо-публіцистичний жанр ґрунтується на глибокому аналізі певного факту, проте аудиторії подає досягнуті висновки **не в раціональній, а в емоційно-забарвленій формі**. Фейлетон, як і інші жанри публіцистики, про які йшлося, межує з тими чи іншими жанрами: коментарем, статтею, рецензією. Але є свої специфічні ознаки. Коментар схиляє до думки / фейлетон **викликає асоціації**; стаття аргументує / фейлетон **провокує**; рецензія містить обґрунтовану критику / фейлетон **використовує іронічні «шпильки»**.

Памфлет – це сатиричний твір, в якому гостро висміюється чи викривається суспільне явище негативного характеру, погляди та дії певних сил, протилежні поглядам автора

⁴ Ярмиш Ю.Ф. Жанри сатиричної публіцистики: навчальний посібник для студентів Інституту журналістики, факультетів та відділень журналістики. Київ: Інститут журналістики, 2003. С.7.

твору. Критика у памфлеті звичайно буває викривальна, памфлет завжди вкрай тенденційний, призначений для прямого впливу на громадську думку. Його стилю притаманна яскрава афористичність, ораторські інтонації, експресивність, іронія, сарказм. Метою памфлету є насаджування думки автора своїм читачам, досягнення максимального ступеня негативного сприйняття об'єкта критики цільовою аудиторією.

Пародія – це вторинний текст, тобто він завжди будується на тому, що вже створено іншим автором. Це жартівливе або глузливе наслідування літературного твору з навмисним підкресленням і доведенням до абсурду особливостей його форми або змісту. Пародіювати - означає зовнішньо наслідувати форми певного твору, при якому перекручується його зміст, а всі справді наявні риси доводяться до абсурду.

В.М. Дрешпак пропонує таку класифікацію жанрів художньої публіцистики:

жанр	Форма та зміст твору	Методи збирання інформації та відтворення фактів автором
есе	Повідомлення-міркування щодо авторського відчуття основного та пов'язаних фактів з вільною структурою	«спостерігаю, дізнаюся, відчуваю»; «ділюся власними враженнями про факт / факти»
нарис	Деталізоване повідомлення про те, яким є й може бути факт і пов'язані факти, з довільною «авторською» структурою	«спостерігаю, спілкуюся, аналізую, відчуваю»; «узагальнюю побачене і почуте, ділюся власними враженнями, роблю висновки»
фейлетон	Деталізоване повідомлення про те, яким є і яким має бути явище і пов'язані з ним факти, з довільною «авторською» структурою	«читаю, слухаю, спілкуюся, аналізую»; «висміюю побачене і почуте, роблю висновки, вказую на недоліки»

На нашу думку, класифікація може бути й іншою. Ми пропонуємо таку, що ґрунтується на тезі, що у процесі створення тексту відповідного жанру автор (суб'єкт текстотворення) бере на себе таку роль, яку вимагають закони саме цього жанру. Тобто прагматична ситуація, яка лежить в основі жанру, нав'язує суб'єкту ту чи іншу прагматичну роль.

Тому відповідно до того, як зображено у творі об'єкт уваги автора, жанри можна представити так:

Об'єкт	Фейлетон	нарис	есе
дійсність	В інакомовній формі	Безпосередньо, точно, докладно	Уривчасто – як збереглося в авторській уяві
авторське «я»	Не має безпосереднього зв'язку з біографічним	Я = біографічний автор	Я = біографічний автор

	автором, припустиме маскування		
На чому сфокусовано увагу	Факт (явище, стан, подія)	факт (явище, стан, подія)	Мое сприйняття факту (явища, стану, події)

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1

Тема: Місце групи публіцистичних жанрів в системі журналістських та літературних жанрів

1. Підготувати відповідь на питання: які жанри є складниками системи публіцистичних жанрів, що їх об'єднує.

2. Вирішити, у чому полягає специфіка публіцистичних жанрів у їхньому порівнянні з інформаційними та аналітичними. Підготовка до відповіді на це питання передбачає активізацію ваших знань з попередніх дисциплін з журналістського фаху. Слід згадати не тільки, які жанри належать до цих груп, але й у чому полягає об'єкт, предмет, цих груп жанрів, їхню мету і характер роботи з фактом журналіста, який працює в інформаційних / аналітичних жанрах.

3. Подумати, як співвідносяться публіцистичні жанри журналістики та художні жанри епосу і чому іноді цю групу жанрів називають «художньо-публіцистичними», акцентувати увагу слід на таких поняттях як «образ» (в журналістському та художньому тексті), засоби художньої виразності, характер віддзеркалення фактів дійсності.

4. Скласти таблицю, в якій мають бути відображені відповіді на наведені питання і підкреслена сутність публіцистичних жанрів журналістики.

Список рекомендованої літератури:

1. Голік О.В. Жанрова система друкованих ЗМІ: новітні підходи до класифікації та перспективи розвитку URL: <https://share.google/BmXvEYsqZ2ApY8KoV>

2. Голік О.В. Теорія жанрів періодичної преси: історіографічний погляд. *Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку: зб. науков. праць*. Черкаси: Черкаський нац.ун-т ім. Богдана Хмельницького, 2007. С.390-394.

3. Куца О. Система жанрів як «жива література». *Синopsis, текст, контекст, media*. 2018. № 1(21). С.47 – 51.

4. Мантуло Н.Б. Жанрологічні співвідношення в літературознавчому та журналістикознавчому дискурсах. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2007. Вип. 17. С.32-35.

5. Різун В.В. Нарис з історії та теорії українського журналістикознавства: монографія. Київ: Ін-т журналістики, 2005. 232 с.

Практичне заняття 2

Тема: Мова публіцистичного тексту

Підготовка до практичного заняття передбачає активізацію знань здобувачів з низки теоретичних питань. Крім лекційного матеріалу, здобувачі можуть також скористатися посібником з дисципліни «Публічні комунікації» (Тема: Вербальні засоби підтримки уваги

аудиторії. С.23 – 34). Під час практичного заняття ці знання слід буде застосувати для аналізу публіцистичних текстів, які буде надано викладачем.

Теоретичні питання:

1. Лексичні засоби впливу на читача.
2. Стиль публіцистичного твору.
3. Синтаксис у публіцистичному творі.
4. Мовленнєві засоби художнього впливу на реципієнта.

Список рекомендованої літератури:

1. Дудик П.С. Публіцистичний стиль мови і мовлення. *Дудик П. С. Стилїстика української мови - Літературне Місто*
URL: <https://share.google/QLIfGO2gOF95Y8YtO>
2. Кабанцева Н.В. Генеза становлення публіцистичного стилю. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія. URL: <https://share.google/eT>
3. Кирилюк О.Л. Мовні засоби сугестивного впливу на реципієнта в дискурсі інформаційної війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т.32 (71). № 4. Ч.1. С.24 – 28.*
4. Мусій В.Б. Публічні комунікації. Методичні вказівки для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності С7 «Журналістика»; «Реклама та зв'язки з громадськістю». Одеса: Видавець С.Л. Назарчук, 2025. 44 с. (2,56 др.арк.)
<https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/41686>

Практичне заняття 3

Тема: Факт в художньо-публіцистичному творі.

Теоретичний складник підготовки до практичного заняття – підбір визначень змісту поняття «факт», а також активізація знань про різновиди фактів, що стають підґрунтям публіцистичного твору, про шляхи інтерпретації та подання фактів в публіцистичному творі.

Практичний складник – аналіз тексту публіцистичного твору, який буде запропоновано викладачем під час практичного заняття, з точки зору сутності факту, який наведено у творі, а також шляхів подання цього факту автором.

Список рекомендованої літератури:

1. Єщенко Т. Фактуальність як об'єктивна характеристика інформаційного наповнення тексту. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Філологія. 2023. Вип.5 (10). С.12-17.*
2. Іващук А.А. Інтерпретація жанру замітки і факту в сучасному українському журналістикознавстві. URL: <https://share.google/Js5w4vk9UgFPCeet1>
3. Михайлін І. Природа факту в площині журналістики. URL: <https://www.kafedrajourn.org.ua/media/1542>
4. Мусій В.Б. Фактуальність вербальної творчості в контексті журналістики. Методичні вказівки для здобувачів третього (доктор філософії) рівня вищої освіти спеціальності С7 «Журналістика». Одеса: Видавець С.Л. Назарчук, 2025. 56 с. (2,73 др.арк.) <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/41688>
5. Професійні журналістські стандарти: інформаційна довідка. URL: <https://share.google/G1OqyhNVLiHcgRDuq>

6. Сердюк О. Факт і його засвоєння як головна проблема американської «нової журналістики». *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови.* 2012. Вип.20. Ч.2. С.126-131.

Практичне заняття 4

Тема: Есе як жанр публіцистики

Підготовка до практичного заняття передбачає активізацію теоретичних знань здобувачів щодо сутності есе як жанру публіцистики, його структури. При визначенні особливостей есе як жанру слід враховувати його порубіжну природу (поєднання художності та публіцистичності).

Практичне завдання – створення тексту есе і його презентація під час практичного заняття.

Список рекомендованої літератури:

1. Балаклицький М.А. Есе як художньо-публіцистичний жанр: навчально-методичний посібник для студентів зі спеціальності «Журналістика». Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2007. 74 с.
2. Глушко О. Есе: від античності до наших днів. *О.Глушко. Художня публіцистика: європейські традиції і сучасність.* Київ: Арістей, 2010. С.152 – 180.
3. Грачківська О. Есе в художній публіцистиці: нові стильові конструкції. *Український інформаційний простір.* 2022. № 2 (10). С.110-118.
4. Мусій В.Б. «Бібліотекар» Василя Махна: до питання про образність в есеї. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2025. Т.36 (75). № 2. Ч.2. С.241 – 245. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.2.2/35>

Практичне заняття 5

Тема: Есеїстика Василя Махна

Підготовка до практичного заняття полягає у підборі здобувачем інформації про творчий та життєвий шлях Василя Махна як поета та есеїста. Особливу увагу слід звернути на місце категорії «своє / чуже» як для усвідомлення особистості Василя Махна, який емігрував з України, багато подорожував різними країнами, звідси й проблема космополітизму митця. Здобувачам заздалегідь пропонується прочитати та проаналізувати два есеї Василя Махна («Сербський сюрреалізм» з книги «Котилася торба» та «Сарамаго» з книги «З голосних та приголосних. Енциклопедичний словник імен, міст, птахів, рослин та усіякої всячини»). Аналіз слід проводити, спираючись на такий план: факт, який є підґрунтям есею В.Махна, ключові теми, провідні мотиви в есеях, шляхи вираження авторської точки зору.

Список рекомендованої літератури:

1. Барабаш Ю. Нова літературна еміграція? (Мойсей Фішбейн, Василь Махно, Ярослав Мельник). *Ю.Барабаш Вулиця крокодилів / Невський проспект. І поза ними.* Київ: Темпора, 2017. С.191 – 266.
2. Колкутіна В.В. Концепт пам'яті в есеїстиці Василя Махна. URL: philol.vernadskyjournals.in.ua. <https://share.google/C157v5E6gok2QQb9T>
3. Мусій В.Б. Есеї Василя Махна з книги «Котилася торба»: до питання про авторські риторичні стратегії. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2024. Т.35 (74) № 2. Ч.1. С.220 – 224. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.1/40>
4. Мусій В.Б. Семантика тілесних образів в есеї Василя Махна «Жертвоприношення». *Вісник науки та освіти. (Серія «Філологія. Серія «Культура і мистецтво»), Серія*

Практичне заняття 6

Тема: Фейлетон як жанр публіцистики

Підготовка до практичного заняття передбачає активізацію теоретичних знань здобувачів: визначення фейлетону як жанру публіцистики, сукупність жанрових ознак фейлетону, особливості побудови фейлетону. Слід враховувати порубіжний характер жанрової природи фейлетону (між художністю та документальністю, між художньою літературою та журналістикою).

Практична частина заняття – робота з текстом фейлетону («Для українця рідна мова – це душа, а душею не гендлюють» Валерія Семиволоса, надрукованого на сторінці «Української правди» у жовтні 2010 року): аналіз його структури, тематики, сутності того негативного явища, яке викриває автор та авторських стратегій викриття цього негативного явища; наявності / відсутності комічного; особливостей образної системи; мовних засобів та засобів художньої виразності, які використано автором.

Список рекомендованої літератури:

1. Мельник О. Сучасний літературний фейлетон: об'єкти художньої уваги та виражальні засоби (на матеріалі «Літературної України»). *Studia methodologica*. 2015. ; 40. С.438 – 442.
2. Моклиця А. Фейлетони «Листи з фіалкою» К.-І. Галчинського в контексті жанру й стилю. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 2016. № 8 (333). С. 93 – 97.
3. Мусій В.Б. Фейлетон на сторінках «Одеського вісника»: до питання про жанрові різновиди. *Діалог: медіа студії: Науковий журнал / За ред. О.Іванової*. Одеса. 2024. Вип.30. С.141-150. DOI: <https://doi.org/10.18524/2308-3255.2024.30.318428>
4. Семиволос В. Для українця рідна мова – це душа, а душею не гендлюють. URL: <https://share.google/wIL7sE9k3HbXYbTCZ>
5. Ярмиш Ю. Жанри сатиричної публіцистики. Київ: Інститут журналістики, 2003. 156 с.

Практичне заняття 7

Тема: Публіцистична діяльність Андрія Ніковського. Аналіз фейлетону «Лист з Одеси (Сплять собі)»

Під час підготовки до практичного заняття здобувачам слід підготувати відповіді на питання:

1. Місце жанру фейлетону в українській літературі початку ХХ ст.; фактори, які сприяли зверненню публіцистів до фейлетонів.
2. Проблематика публіцистичної діяльності А.В.Ніковського.

Під час практичного заняття студенти працюють з текстом фейлетону А.Ніковського «Лист з Одеси (Сплять собі)» за таким планом: тема фейлетону; структура тексту, символіка назви; факти, які покладено в основу твору; риторичні засоби впливу на читача; наявність / відсутність комічного; ступень актуальності фейлетону А.Ніковського для його часу, а також для нашого часу.

Список рекомендованої літератури:

1. Дунай П. Націєтворчі інтенції публіцистичної діяльності Андрія Ніковського (1909 – 1916). URL:<http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=artic...>
2. Кисіль В.В. Жанрові особливості фейлетонів А.Ніковського (на матеріалі збірки А.Яриновича «Буржуазна рада та інші фейлетони»). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «Філологія»*. 2018. Вип.78. С.123 – 129.
3. Яременко В. Феномен Андрія Ніковського. *Українська газета*. 2008. № 15-17.

Практичне заняття 8

Тема: Жанрові ознаки памфлету І.Франка «Воскресіння чи погребіння».

Здобувачам під час підготовки до практичного заняття пропонується згадати, спираючись на свій досвід вивчення курсу літератури у школі, у чому полягає місце літературної спадщини І. Франка у світовій і українській культурі. Подумати, чому й сьогодні звернення до творів цього митця актуально. Після ознайомлення з текстом «Воскресіння чи погребіння» слід пояснити, які фактори сприяли зверненню письменника до жанру саме памфлету (до яких подій, особливостей стану українського народу)

Робота з текстом твору має проводитись за таким планом: якою є головна проблема твору «Воскресіння чи погребіння», у чому полягає символіка назви, композиція, які риторичні засоби впливу на читача є, на вашу думку, найбільш важливими.

Здобувачам слід написати проблемний нарис з питання: враховуючі, що деякі дослідники вважають «Воскресіння чи погребіння» І.Франка притчею, чим, на вашу думку, є цей твір за своїм жанром.

Список рекомендованої літератури:

1. Зикун Н.І. Жанрова репрезентація сатиричної публіцистики: уточнення наукових підходів. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2015. Т.61. С.84 – 91.
2. Марчук Г. Новаторство Івана Франка у збагаченні жанрових форм сатиричної прози. URL: <https://share.google/ewK3EQ1aYlt0dbKZL>
3. Тихолоз Н. Жанрові елементи памфлету й фейлетону в художньо-публіцистичній прозі Івана Франка. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. 2013. Вип.37. С.525-538.
4. Ціхоцький І. Мова прози Івана Франка (стилістичні новації). Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 290 с.

Практичне заняття 9

Тема: Нарис як жанр публіцистики

Практичне заняття складається з двох частин. Перша – суто теоретична: здобувачам слід підготувати відповіді на наведені питання і обов'язково ілюструвати відповіді прикладами, які слід знайти в періодиці. Друга частина – практична: здобувачам буде надано кілька текстів, серед яких вони мають знайти нариси, визначити їхній жанровий різновид, атрибутувати в кожному з них специфічні для нарису жанрові ознаки.

Теоретичні питання для обговорення:

1. Нарис як жанр: визначення, ознаки
2. Місце нарису в системі жанрів публіцистики.
3. Складники нарису: які ознаки публіцистичного твору і які ознаки літературного твору містить нарис?
4. Різновиди нарисів

Список рекомендованої літератури

1. Глушко О. Художня публіцистика: європейські традиції і сучасність. Київ: Арістей, 2010. 192 с.
2. Дрешпак В.М. Жанрологія журналістських творів: навчальний посібник. Дніпро: УМСФ, 2021. 186 с.
3. Тимошик М. Жанри журналістики як науково-практична проблема: до провокації фахової полеміки теоретиків і практиків ЗМІ. Український Інформаційний Простір: Науковий журнал. 2022. № 2 (10). С.7 – 12.

Практичне заняття 10

Тема: Жанрові ознаки «Наша Леся» Олесь Гончара як нарис

Підготувати відповіді на питання:

1. На які частини поділено цей твір і чому?
2. Чи є зв'язок між окремими частинами цього твору?
3. У чому полягає схожість цього твору з нарисом?
4. До якого різновиду нариса належить цей твір?
5. У чому полягає публіцистичність, а у чому – художність (літературність) цього твору?
6. Чи виражена тут авторська концепція і якщо – так, то за допомогою яких засобів?
7. Як на вашу думку, чому цей твір є портретним нарисом (які обов'язкові складники цього жанру наявні в тексті Олесь Гончара). Чи можна його вважати художньо-публіцистичним твором?

Список рекомендованої літератури:

1. Галич В.М. Художній нарис у жанровій системі публіцистичної діяльності Олесь Гончарпа. URL: <https://share.google/ZgrWoBZjXsb1GiSIY>
2. Глушко О. Художня публіцистика: європейські традиції і сучасність. Київ: Арістей, 2010. 192 с.
3. Дрешпак В.М. Жанрологія журналістських творів: навчальний посібник. Дніпро: УМСФ, 2021. 186 с.

Практичне заняття 11

Тема: Подорожний нарис на сторінках сучасних мас-медіа.

Під час заняття здобувачі аналізують нарис Валерії Залевської та Оксани Лоїк «Самотня дівчина в Афганістані», спираючись на такі питання:

1. Де надруковано нарис? Надати загальну характеристику альманаху «Вічний мандрівник» (наявність візуалізації, структура (рубрики), тематична спрямованість)
2. Структура нариса «Самотня дівчина в Афганістані»: на які частини поділяється? Чим мотивоване саме таке структурування матеріалу?
3. Чи тримається авторка (авторки) хронології подій?
4. Чи є в матеріалі візуалізація і що вона собою представляє?
5. Чи наявний такий складник подорожнього нариса як повідомлення про екзотичне у країні?
6. Яким чином в тексті виражено авторське «Я»?
7. Чи наявна в нариса «Самотня дівчина в Афганістані» аналітичність?
8. Яким є стиль подання матеріалу?

Як висновок складіть рецензію тексту «Самотня дівчина в Афганістані» як системи: який мотив, яку тему, яке питання було заявлено на початку нариса і як це було реалізовано?

Список рекомендованої літератури:

1. Васьків М. Мандрівний нарис як спосіб пізнання іншого і самого себе. URL: [https:// elibrary.kubg.edu.ua](https://elibrary.kubg.edu.ua)
2. Дрешпак В.М. Жанрологія журналістських творів: навчальний посібник. Дніпро: УМСФ, 2021. 186 с.
3. Залевська В., Лоїк О. Самотня дівчина в Афганістані. *Вісний мандрівник*. 2019. № 1-2. URL: <https://share.google/xr65sIaxAFfuU1UEd>

Практичне заняття 12

Тема: Сатиричний коментар у мережевій публіцистиці (у блогах).

Теоретичний складник заняття: підготувати відповіді на питання:

1. Коментар як жанр, жанрові різновиди коментарів.
2. Сатира як викриття невідповідності явища (стану, характеру, взаємин) нормі.
3. Фактори, які викликають звернення авторів до жанру сатиричного коментаря.

Практичний складник заняття:

скласти власний текст: сатиричний коментар будь якого сучасного явища, або події, свідком якої були здобувачі (за їхнім власним вибором) і яке на їхню думку підлягають саме сатиричного висвітлення. Коментарі обговорюються під час заняття.

Список рекомендованої літератури:

1. Дуб О. Коментар до коментарю. URL: <https://share.google/z1GR2G11u7J6e8Z1l>
2. Кіца М. Коментар як жанр сучасних львівських газет «Експрес» та «Високий замок» 2017 року. URL: <https://share.google/2ixLM7AZAUbJb3cdy>
3. Марків О.Т. Коментар у редакторському опрацюванні (на матеріалах двомовного журналу “The Ukrainian”). *Держава та регіони*. 2012. № 4 (12). С.153 – 157.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ СТУПЕНЯ ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ДИСЦИПЛІНИ

Спираючись на таблицю жанрів, надану на сторінці 11, охарактеризуйте наведені тексти з точки зору їхньої жанрової природи. Свою відповідь мотивуйте.

КОСТЬ КОТКО (М.П. Любченко)
ОБЛИЧЧЯМ ДО СПИНИ
(з Харківської газети «Плужанин» 1927 року)

Було взимку. Іван Петрович їхав на з'їзд.

Як спец з найвищою ставкою, Іван Петрович має право користуватися трестовою конякою — і хто-ж у ожеледь відмовиться від такого права?

Перехожі потроху падали на тротуарах, потроху займаючись самочленопошкодженням. Тротуари не було всипано піском, бо наказ про це затримався в друкарні, а столичні житлокоопи та коменданти радустанов звикли жити точно за наказом. Приємно в таку погоду проїхатись.

І холодний вітер не торкався Івана Петровича — його обличчя було добре сховано за широкою спиною візничого.

Їхав Іван Петрович на з'їзд, де мусили бути делегати від села, і цілком зрозуміло, що думки його було спрямовано до змички, до села, до ролі селянства, до керівництва пролетаріату.

Зробивши коротку доповідь на з'їзді, Іван Петрович в перерві вийшов у кулуари. Прагнувши змички, він спробував балакати з делегатами, але говорити з сільським інтелігентом не хотілося. Інтелігенти й по газетах пишуть! Хотілось побалакати з звичайним селянином, з селяком від плугу.

Нарешті десь у кутку Іван Петрович побачив дядюшку, що скромно притиснувся до стінки, дядюшку в кожусі та подертій шапці. Дядюшка дивився кудись розумними, але байдужими очима.

— Ось! — тьохкнуло серце Івана Петровича: — справжній чорнозем!

Він підбіг до делегата.

— Здрастуйте! — широко подав він руку.

— Здравія желаю, — з деяким здивованням, але й з величезною поштивістю відповів делегат, ледве доторкнувшись до руки Івана Петровича.

— Ну, як живе? Як робота?

— Та нічого. Робимо собі потихеньку. Самі знаєте, яка-ж наша робота, Іване Петровичу.

— Ого! — вразився Іван Петрович: — знає мене на ім'я. Так, я популярний! Ну, — звернувся він до делегата, а врожай у вас як?

— Та нічого собі врожай. Дядько приїздили, говорять — хороший врожай. От жалування мало, Іване Петровичу, — несповідано заключив він.

Бюджетова політика була спеціальністю Івана Петровича, і він не міг відмовити собі в можливості перечитати делегатові півгодинну лекцію про суть найостанніх фінансових заходів радянського уряду. Делегат не переривав. Вислухавши Івана Петровича, він поштиво кахекнув, і сказав:

— Так, воно дійсно.

— А в громадській роботі участь берете?

— Де-ж там, Іване Петровичу. Цілий день на роботі, де-ж встигти?

— Так, це спільне наше нещастя, — зітхнув Іван Петрович: — але вам — бо все-ж таки легше. Ось ви по селу ходите, з селянами розмовляєте. Що говорять тепер на селі? Що в їх болять?

Делегат запнувся:

— Та як вам сказати, Іване Петровичу, я-ж год із шість як вдома не бував. Усе в Харкові. В столиці тоб-то.

— Щ-ооо! — застогнав Іван Петрович: — він не делегат! Та хто-ж ви такий?

Делегат почервонів:

— Ви звиніть, Іване Петровичу, я думав, що ви мене пізнали. Кучер же я, кучер з нашого тресту. Ось привіз вас сюди, тепер дожидаюся, коли назад поїду. Подавати прикажете?

І візничий пішов до дверей.

І тільки йдучи за ним, Іван Петрович пізнав ту саму спину, обличчям до якої він сидів сьогодні, і за якою було так тепло, навіть у морозяний вітер. А коли ця спина повернулася до його обличчя — Іван Петрович не пізнав її.

Дорогі читачі! любі читачі! Стережіться й ви повертатися обличчям до спини. Небезпечно-бо.

МАЙЯ ФІДЧУНОВА
КАМО ГРЯДЕШИ, ГОСПОДИ?

(з книги: Фідчунова М. Журналістико, доле моя!: Статті. Нариси. Роздуми. Одеса: Астропринт, 2019)

(березень 2019 року)

Апостол Петро і в гадці не мав, що це його запитання переживе понад два тисячоліття. У могутній Римській імперії теж були свої проблеми.

Імператор Нерон, самозакоханий і розбещений, жив не за Божими, а за власними законами. Покірних наближував й обдаровував пільгами та посадами, а тих, хто перед ним не гнувся, - фізично знищував. Простих підданих всіляко визискував і мав за бидло. У народі його називали тираном і катом. Ось тоді збентежений апостол Павло і запитав Ісуса: «Камо грядеш, Господи?». Куди йдемо?

Поминули віки й тисячоліття, і це «камо грядеш?» гостро стоїть нині перед українським суспільством. На двадцять восьмому році нашої державної Незалежності.

Після тривалих перипетій-дискусій вирішили: йдемо не на північ, знову під російській чобіт, а на захід – до європейської спільноти і НАТО. Отже, курс взято.

А в чиїх руках опинився штурвал корабля на ім'я «Україна!? Та в тих же олігархів, що вдало скористалися збуренням мас під час наших революцій. Узурпували владу й прагнуть залишитися в ній ще на п'ять років. Влучно сказала про цих глитаїв стара селянка: у них очі завидючі, руки загребуші.

Грядуть вибори. І почалося! Агітація, шалений підкуп голосів, підготовка різних брудних технологій для фальсифікації справжнього волевиявлення...

Брудні лапи однієї з партій дісталися навіть до святого – до «кіборгів», які 242 дні стояли на смерть в обороні Донецького аеропорту. Пропонували двом з них приєднатися до її лав й агітувати за їхнього лідера у президентське крісло. Мовляв, робота не важка, та ще й грошенят заробите. Названа сума хлопців приголомшила: по десять мільйонів кожному. Про це з обуренням говорили на одному з телеканалів члени цього братства.

Не суспільство, а розбурхане море, проблема на проблемі. Головна – кардинально змінити систему державного управління, викоренити корупцію разом з олігархатом, що присмоктався до влади.

Багато розмов про необхідність молодих облич. Це питання дуже актуальне. Але не забуваймо про народну мудрість: старість орла краща від юності горобця. А скільки у нас справжніх достойників серед старшого покоління, чомусь і досі не затребуваних?! Щоб на чорному небі не виділялися зірки? Як на мене, доцільне було б поєднати молоду й творчу гарячу кров з багатющим життєвим досвідом бувалих орлів, крила яких ще люблять літати. Відомо ж бо: за одного битого двох небитих дають. Може, саме таке поєднання здатне винести корабель під назвою «Україна» з глибокої прірви на гребінь високої хвилі?

Немало зараз пуд куполом Ради тривоги й про інше: наявність там м'яко кажучи, неадекватних представників. Нікого не дивує, що людині не дадуть сісти за кермо автівки без довідки про психічний стан здоров'я. Але це чомусь не стосується нардепів та інших високо посадовців. Виявляється, керувати країною можна без такого медичного документа.

А якраз про це і застерігає всесвітня історія – взяти хоча б приклад того ж Нерона. Непередбачуваний, він наказав своєму воїнові заколоти себе. Розумієте? Заколоти! Той наказ було виконано. Володаря могутньої імперії закололи, як звичайного кабана. Історики й медики всіх часів схильні до думки: що могутньою імперією керувала психічно хвора людина. Це трагедія для будь-якого народу!

Думаю, вимога про довідку від психіатра має обов'язково з'явитися у нашому законодавстві.

На вибір кожен з нас має йти у всеозброєнні. Уважно ознайомитися з програмами кандидатів, розібратися, хто і про що промовчав, а хто і в чому збрехав. Досить експериментів над самими собою! Жити треба не зашореними, а добре озброєними. Головне ж – усім, засукавши рукави, розбудувувати свою державу на своїй землі.

АНДРІЙ ЛЮБКА

ОДЕСА

(з книги Любка А. Війна з тильного боку. Чернівці: Меридіан Черновіц, 2024)

Я освідчився в коханні своїй майбутній дружині в Одесі.

Це відбулося на День Незалежності України, 24 серпня 2016 року, під час концерту «Океану Ельзи» на заповненому вщерть стадіоні «Чорноморець».

Парадокс у тому, що весь той день і вечір я можу пригадати до деталей, а от спогади про сам концерт – уривчасті. Пам'ятаю лише, як ми танцювали під якусь пісню в натовпі, що гучно і не в такт підспівував солісту, але яка саме це була пісня?

Можу на цілком фізичному рівні згадати, яким теплим і сатиновим було серпневе повітря, як вітерець раз у раз доносив йодований присмак морського бринзу, я навіть чітко пам'ятаю свою білу сорочку з підкоченим рукавом і те, як після концерту ми з друзями повернулися на одеську квартиру й розкошували місцевим вином, болгарською бринзою і стиглими томатами, але не пригадую головного – слів, які тоді прошепотів своїй коханій. Бо можна перебороти страх публіки й виступати перед великою кількістю людей, але сказати найважливіші в житті слова на вушко єдиній людині – це абсолютно паралізуючий досвід.

З того вечора Одеса посідає окреме, особливе місце в моєму житті й приватній біографії. Це вже не просто точка на карті, а дуже рідне місто, цілком моє, хоч сама Одеса про це ні сном ні духом.

Неймовірно гостро я це відчув після початку повномасштабного вторгнення Росії. Серед тисячі больових точок і безлічі тривог один нерв пульсував особливо натужно – Одеса. Мені було страшно уявити, що це місто виявиться окупованим або знищеним, що я ніколи не зможу привезти сюди свою родину, щоб через багато років розповісти дітям про нашу з мамою любовну пригоду.

Мабуть, саме так і зшивається країна – на абсолютно приватному, емоційному рівні. Чіпляється за точку на мапі невидимими якірцями і вже не відпускає. Вписується в життєпис, фотокарткою лягає в сімейний альбом.

Тому одне із завдань, яке я ставлю собі на час після перемоги, - більше й активніше подорожувати Україною, розглядати природу, знайомитися з людьми, куштувати місцеві страви. Це наше велике домашнє завдання, обов'язок мого покоління – перевідкрити власну країну, наповнити 603 тисячі квадратних кілометрів обличчями, спогадами, враженнями, пригодами.

Ну і ще одне завдання, але вже виключно для себе – згадати врешті ту пісню, під яку сполохано перебирав ногами і тремтячим голосом казав: я тебе кохаю!

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. «Публіцистика» і «публіцистичність»: зміст понять
2. Предмет, об'єкт публіцистики. Специфічні ознаки.
3. Система художньо-публіцистичних жанрів.
4. Співвідношення актуальності та художності в публіцистичному творі. Стратегії авторського впливу на реципієнта.
5. Есе як художньо-публіцистичний жанр. Інтелектуалізм і концептуалізм як ознаки есе.
6. Різновиди есе. Есе формальні / неформальні, есе особистісні, описові, інформативні, критичні, порівняльні, літературні.
7. Структура есе як художньо-публіцистичного жанру.
8. Есе і замальовка. Жанрові ознаки замальовки.
9. Нарис: визначення жанру. Головні ознаки. Оголеність думки як естетичний закон нарису.
10. Історія формування та розвитку нарису як жанру.
11. Фізіологічний нарис.

12. Портретний нарис.
13. Проблемний нарис.
14. Подорожній нарис.
15. Структура нарису (хронікальна, логічна, вільна).
16. Публіцистичний конфлікт як основа нарису. Типи публіцистичних конфліктів.
17. Газетний (журнальний) нарис та радіонарис, телевізійний нарис
18. Огляд як художньо-публіцистичний жанр. Різновиди оглядів за їхньою спрямованістю.
19. Фейлетон як жанр художньої публіцистики. Основні ознаки. Поєднання факту та вимислу.
20. Історія формування фейлетону як художньо-публіцистичного жанру.
21. Різновиди фейлетону: сатиричний і гумористичний; публіцистичний і художній, соціально-політичний, побутовий та літературний.
22. Риторичні засоби, що є традиційними для жанру фейлетон.
23. Памфлет: визначення, жанрові ознаки.
24. Памфлет і публіцистична стаття.
25. Памфлет і пасквіль.
26. Памфлет і глоса.
27. Анекдот як жанр.
28. Карикатура, шарж, фотожаба – сутність кожного з жанрів.
29. Пародія як сатиричне зображення чужої мови і жанр художньої публіцистики.
30. Сатиричний коментар як малий жанр художньо-публіцистичної групи. Сатиричний коментар і аналітичний коментар.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. **Дрешпак В.М.** Жанрологія журналістських творів: навчальний посібник. Дніпро: УМСФ, 2021. 186 с.
2. **Калантаєвська Г.П.** Історія публіцистики: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2018. 238 с.
3. **Тимошик М.** Жанри журналістики як науково-практична проблема: до провокації фахової полеміки теоретиків і практиків ЗМІ. *Український Інформаційний Простір: Науковий журнал*. 2022. № 2 (10). С.7 – 12.

Додаткова

Григоренко І.В. Мережева публіцистика: соціокультурні аспекти функціонування поняття. *Культурологічний альманах*. 2023. Вип.3. С.250-255.

Мусій В.Б. Есеї Василя Махна з книги «Котилася торба»: до питання про авторські риторичні стратегії. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Т.35 (74) № 2. Ч.1. С.220 – 224. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.1/40>

Мусій В.Б. Семантика тілесних образів в есеї Василя Махна «Жертвоприношення». *Вісник науки та освіти. (Серія «Філологія. Серія «Культура і мистецтво», Серія «Педагогіка» Серія «Історія та археологія» Серія «Соціологія»)*. Київ, 2024. № 6 (24). С.237-247. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-237-247](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-237-247)

Мусій В.Б. «Бібліотекар» Василя Махна: до питання про образність в есеї. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. Т.36 (75). № 2. Ч.2. С.241 – 245. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.2.2/35>

15. Електронні інформаційні ресурси

1. <http://dspace.nbu.gov.ua/> Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України є бібліотекою відкритого доступу і передбачає безкоштовний доступ читачів до наукової інформації за ключовим словом, назвою публікації, автором тощо.
2. <https://ouci.dntb.gov.ua/> OpenUkrainianCitationIndex (OUCI) – українська база даних наукових цитувань, призначена для пошуку публікацій (за ключовим словом, назвою публікації, автором тощо) у різноманітних наукових царинах.
3. <http://chtyvo.org.ua/> онлайн-бібліотека україномовної літератури.
4. <https://il-journal.com/index.php/journal/issue/view/212> «Слово і час» – науково-теоретичний журнал.

Навчальне видання

ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ ФАХ: ЖАНРОЛОГІЯ ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНІ ЖАНРИ

Методичні вказівки
та завдання для самостійної роботи здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 061 «Журналістика»

Укладач:

Мусій Валентина Борисівна

В авторській редакції

Підп. до друку 28.11.2025. Формат 60x90/16
Обсяг 1,51 ум. друк. арк.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman»
Наклад 100 пр. Зам. № 25061

Видавець і виготовлювач

С. Л. Назарук

Україна, 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 10
Тел.: 050 905 23 77. E-mail: selen_odessa@ukr.net
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7024 від 23.12.2019 р.